

ויעשה מההדס והלוֹב והערבה אגודה אחת אף על גב דקיימא לן לוֹב אין צריך אגד מצוה לאגדו משום נוי. ופירש"י דכיון דרבה רבה (מג.) ופרק לולב הגזול (נג.) פליגי רבי יהודה ורענן אס לולב לריך אגד ואמרינן דאפילו לרענן דאמרי לן ריך אגד מצוה לאגדו משום זה אלי ואנוהו (שמות טו ג): כתב המרדכי בפרק לולב הגזול (סי' תשמח) כתב רא"מ (יראים השלם סי' תכז) לריך שיאגדנו שני קשרים זה על זה דתניא (נג:) הותר אגדו ביום טוב אגדו כלאגודה של ירק וכו' הא צמול יש לאגדו אגד הנאסר בשבת ויום טוב ואין אסור אלא שני קשרים זה על זה וראש"ה (סי' תרכו) כתב אן נהגין לקשור פעם אחת ושז ממעגל וכרכו סביב ומתוך כך מהדק יפה כאילו קשרו בשני ראשי האגד שמי פעמים (א):

קטומה ולא נהירא ג. ויעשה מההדס והערבה והלוֹב אגודה אחת אף על גב דקיימא לן לולב אין צריך אגד מצוה לאגדו משום נוי. וכיון שאין חובה לאגדו אפילו אגדו במין אחר שפיר דמי. ומשום חציצה נמי ליכא אף על גב שהקשר מפסיק בין ידו ללולב דכיון שהוא לנאותו אינו חוצץ. וכן מין במינו אינו חוצץ. הילכך אם נשרר מעלי הלולב או מעלי ההדס ונשארו בתוך האגודה בענין שמפסיק אין לחוש. א"רש"י פירש אף על גב דאין צריך אגד מכל מקום לכתחלה חובה לאגדו משום זה אלי ואנוהו התנאה לפניו (א) (סי' תכז):

ב ויעשה וכו' עד מצוה לאגדו משום נוי. הכי אסיקנא אלינא דרענן להלכה כוומייהו לגבי רבי יהודה בפרק קמא דסוכה (יא:) ובפרק לולב הגזול: וכו' וכו' שאלו חובה לאגדו אפילו אגדו במין אחר שפיר דמי. כלומר ולית ציה משום כל מוסקף כיון דאין חובה לאגדו הא לימודיה קאי והאי לימודיה קאי והכי איתא בפרק לולב הגזול משנה ונמלא: וכו' ומשום חציצה נמי ליכא וכו'. שם פלוגמא דרעה ורנא ופסקו הפוסקים כרנא דכל לנאותו אינו חוצץ ומשמע דאף באגדו בשאינו מין נמי אינו חוצץ כיון שהוא לנאותו ודלא כמו שכתבו המוסקפוס דהך פלוגמא איירי בשאגדו צמינו: וכו' וכן מין במינו אינו חוצץ הילכך אם נשרו וכו'. כלומר אף על פי שאינו לנאותו נמי אינו חוצץ

כשהוא מין צמינו כגון שנשרו עלי לולב וכו' וגם זה פלוגמא דרעה ורנא שם ופסקו הפוסקים כרנא דאמר הכי: וכו' שרש"י פירש אף על גב דאין צריך אגד מבכ מקום לכתחלה חובה לאגדו וכו'. שם כתב רש"י שמעינן מהכא דבעינן צלולב קשר גמור וכו' ומשמע לרבינו שבת רש"י ז"ל לפסוק הוראה שחובה לאגדו דאי למצוה לחוד תלמוד ערוך הוא דאין לומר דאחי לשמועינן דכשאגדו לריך שיקשור ב' ראשי האגד הא נמי פשיטא דמדקאמר ביום טוב אגדו באגודה הן של ירק אלמא דצמול בעינן שני קשרים:

וכו' וכו' שאין חובה לאגדו אפילו אגדו במין אחר שפיר דמי. צמול לולב הגזול (נג:) חנן אין אגדין את הלולב אלא צמינו דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר אפילו צמול ואפילו צמימה וצממא (סע) אמרינן מאי טעמא דרבי יהודה קסבר לולב לריך אגד ואי מייתי מינא אחרינא הוא ליה חמשה מינים פירוש ועובר משום כל מוסקף ובפרק הנחנקין (סנהדרין פח:) אמרינן דאי סגינא לן לולב אין צריך אגד הא לימודיה קאי והאי לימודיה קאי כלומר משום הכי אגדו צמינן אחר לית ציה משום כל מוסקף ופסקו הפוסקים כרבי מאיר: וכו' ומשום חציצה נמי ליכא אף על פי שהקשר מפסיק בין ידו לוֹב דכיון שהוא לנאותו אינו חוצץ. צמול לולב הגזול (נג.) אמר להו רבה להנחו דגדלי הושענא דבי ריש גלותא שיירי ציה צית יד כי היכי דלא תיהו חלינה. ופירש רש"י שיירו [ציה] צית יד. מתחם לאגד שלא יקחנו צמקום אגדו דקסבר אין האגד מן המצוה כרענן דאמרי לן ריך אגד: דלא נהוי חלינה. צין יד להושענא ואין זו לקיחה. רנא אמר כל לנאותו אינו חוצץ ופסקו הפוסקים כרנא: וכו' ש הילכך אם נשרו מעלי הלוֹב או מעלי ההדס ונשארו בתוך האגודה בענין שמפסיק אין לחוש. שם (ע"ג) אמר רבה לא לידון אינש לולבא דהושענא דנתרי טרפי והוי חלינה ורנא אמר מין צמינו אינו חוצץ ואמר רבה לא ליגוד אינש לולבא דהושענא דמשחיירי הוי והוי חלינה ורנא אמר מין צמינו אינו חוצץ. ופירש רש"י לא לידון אינש לולבא דהושענא. לאחר שאגד (לולב) הערבה וההדס יחד לא יתחוב הלולב מלמעלה בתוך האגד: דילמא נתרי טרפי. הלולב משיר עלי ההדס והערבה ומשחיירין באגד ומוצין צין מין ומין ואינן אגדין להיות אגודה אחת: לא ליגוד אינש לולבא דהושענא. אס הוא ארוך יותר מדאי מן הערבה וצא לקצנו מחמת לא יקצנו צעודו באגודה אלא יוציאו ויגו מחמת ויחזרו ויאגדו: דמשחיירי הוי. של לולב תלושים מן השדרה בתוך האגד. ופסקו הפוסקים כרנא דאמר מין צמינו אינו חוצץ: א"רש"י רבינו ורש"י פירש אף על גב דלוֹב אין צריך אגד מבכ מקום לכתחלה חובה לאגדו וכו'. שם בפרק לולב הגזול (נג:) אהא דתנו רבנן הותר אגדו ביום טוב אגדו כלאגודה של ירק וכו' ורנא אמר רבנן דרבי יהודה ורנא אמר קשר גמור שיקשור שני ראשי האגד והאגודן כלאגודה של ירק לאו אגד הוא ואפילו רענן דפליגי עליה דרבי יהודה ואמרי לולב שאינו אגוד כשר מודו דמצוה לאגדו כדמניא (סע) משום זה אלי ואנוהו (שמות טו ג) ואוקמינן כרענן עד כאן ומכל מקום אין מכאן ראיה לומר דהוא סובר שחובה לאגדו דהא רש"י מצוה קאמר ולא חובה:

ידו לוֹב דכיון שהוא לנאותו אינו חוצץ. צמול לולב הגזול (נג.) אמר להו רבה להנחו דגדלי הושענא דבי ריש גלותא שיירי ציה צית יד כי היכי דלא תיהו חלינה. ופירש רש"י שיירו [ציה] צית יד. מתחם לאגד שלא יקחנו צמקום אגדו דקסבר אין האגד מן המצוה כרענן דאמרי לן ריך אגד: דלא נהוי חלינה. צין יד להושענא ואין זו לקיחה. רנא אמר כל לנאותו אינו חוצץ ופסקו הפוסקים כרנא: וכו' ש הילכך אם נשרו מעלי הלוֹב או מעלי ההדס ונשארו בתוך האגודה בענין שמפסיק אין לחוש. שם (ע"ג) אמר רבה לא לידון אינש לולבא דהושענא דנתרי טרפי והוי חלינה ורנא אמר מין צמינו אינו חוצץ ואמר רבה לא ליגוד אינש לולבא דהושענא דמשחיירי הוי והוי חלינה ורנא אמר מין צמינו אינו חוצץ. ופירש רש"י לא לידון אינש לולבא דהושענא. לאחר שאגד (לולב) הערבה וההדס יחד לא יתחוב הלולב מלמעלה בתוך האגד: דילמא נתרי טרפי. הלולב משיר עלי ההדס והערבה ומשחיירין באגד ומוצין צין מין ומין ואינן אגדין להיות אגודה אחת: לא ליגוד אינש לולבא דהושענא. אס הוא ארוך יותר מדאי מן הערבה וצא לקצנו מחמת לא יקצנו צעודו באגודה אלא יוציאו ויגו מחמת ויחזרו ויאגדו: דמשחיירי הוי. של לולב תלושים מן השדרה בתוך האגד. ופסקו הפוסקים כרנא דאמר מין צמינו אינו חוצץ: א"רש"י רבינו ורש"י פירש אף על גב דלוֹב אין צריך אגד מבכ מקום לכתחלה חובה לאגדו וכו'. שם בפרק לולב הגזול (נג:) אהא דתנו רבנן הותר אגדו ביום טוב אגדו כלאגודה של ירק וכו' ורנא אמר רבנן דרבי יהודה ורנא אמר קשר גמור שיקשור שני ראשי האגד והאגודן כלאגודה של ירק לאו אגד הוא ואפילו רענן דפליגי עליה דרבי יהודה ואמרי לולב שאינו אגוד כשר מודו דמצוה לאגדו כדמניא (סע) משום זה אלי ואנוהו (שמות טו ג) ואוקמינן כרענן עד כאן ומכל מקום אין מכאן ראיה לומר דהוא סובר שחובה לאגדו דהא רש"י מצוה קאמר ולא חובה:

דרכי משה
(א) וכן אנו נהגין אף בחול דלא כמשמעות דברי הטור לקמן דמשמע דוקא ביום טוב דאסור לעשות קשר גמור יש לקשור בכי האי גוונא: כתב מהר"י ווייל בדרשותיו (סי' קצ) ויקשור ההדס גבוה יותר מהערבה ויש לזו טעם בספרי קבלה: וכתב מהר"ל (הלי לולב סי' ב ע"ב שצב) ויתיר החוט הכרוך סביב ההדס

פרישה
וכיון שאין חובה וכו' עד שפיר דמי. דהאי לימודיה קאי והאי לימודיה קאי ולכא נל מוסקף דה' מינין: וכן מין במינו וכו'. פירש"י אפילו אינו להמנאות: מבכ מקום לכתחלה חובה לאגדו אלא מצוה צ"י:

דרישה

9

שהטילו פרנסת הרב על אלו היחידים, אבל הוא אינו נוטל פרס מקידושין וגטין כלל אלא שזה הוא שכרו על עיקר ישיבתו בכאן והראו לו מקום לגבות מבעלי חתנות וכדומה, ואין בושה כאן על נטילת פרס זה

אם יטלנו בדרך כבוד, וכל המקפחו גוזל וחומס לפע"ד, וזה פשוט בעיניי.
והיה זה שלום כנפשו היפה ונפש א"נ דש"ת.
משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה רלא

[מעות מעשר למצוה אחרת]

[דחיית דברי באר הגולה]

שלום וכ"ט לי"נ הרב המופלג החו"ש כש"ת מו"ה איצק נ"י אבד"ק מאר יע"א.
יקרתו הגיעני פה אין בן כפר עוסק ברפואות ונפשו בשאלתו נידון ההוא מרבנן שהשיא בנו שהוא בחור מופלג והשיאו לבת ת"ח והתחייב ליתן בכל שבוע ג' זהב מינץ להרב שיוון הזוג על שולחנו משך ו' שנים רצופים כדי שילמוד הבן אצל חותנו הרב נ"י והן עתה כבר עליו עול הסבל ושאל אם מותר ליתן סך הנ"ל ממצות מעשר שרגיל להפריש מן הרווח שיומין (לזה) [לו ה"א].

אבל במח"כ שגה ברואה, דבמהרי"ל הל' ר"ה ובתשרי סי' נ"ו כ' להדיא הטעם משום דמעשר שייך לעניים ואין יכול ליקח נרות בהכ"נ ממצות עניים אפי' לא יהיה חייב בהם בלא"ה, מ"מ אין יכול לגזול עניים ולו אין לו בהמעות אלא טובת הנאה ולא יותר. ואפי' למ"ד דבר שבחובה באה ממע"ש עיין מגחות פ"ד' היינו לגבוה דמע"ש ממון גבוה יכול להביא תורתו ג"כ לגבוה ממצות מע"ש, אבל מעשר עניים לא עלה על דעת אדם מעולם שיעשה מצוה במעות עניים, ולא היה צריך רמ"א להביא ראיה מביצה כ ע"א, אלא יען דהך מעשר כספים איננו חיוב ממש יש מפרישים ויש שאינם מפרישים, וא"כ כודאי אי לא היה נוהג להפריש מעשר מי יתבענו ומי יכפנו ה"א דאינו גוזל עניים, ע"כ מביא ממס' ביצה כ ע"א האומר הריני נזיר אע"פ שאינו מחויב להזיר עצמו בנזיר מ"מ מכיון שאמר הריני נזיר מיד מתחייב בכל קרבני נזיר ושוב כשאומר ע"מ שאגלה ממצות מע"ש לאו כל כמיניה. ה"נ מכיון שהנהיג ג"פ להפריש מע"ש מרווח שלו ולתתו לעניים שוב כל מה שיפריש מעשר הוה ממילא לעניים ולא כל כמיניה לקנות ממנו נד לבהכ"נ אפי' אינו מחויב בהם. ודברי באר הגולה תמוהים, ומינה אם מיד בתחלת התנהגותו להפריש מעשר כספים התנה שיכול לעשות ממנו דבר מצוה מודה מהרי"ל למהר"ם שבש"ך ואין כאן מחלוקת.

ברמ"א בהג"ה י"ד רס"י רמ"ט (ס"א) בשם מהרי"ל שאין לעשות שום מצוה ממצות מעשר כגון נרות בהכ"נ וש"ך (סק"ג) כתב בשם מהר"ם דיכול לעשות בו מצוה ולפרנס בניו הגדולים ע"ש.
ובבאר הגולה על הגליון שם (אות ה) כתב דוקא מצוה שחייב בלא"ה אבל מצוה שאינו מחויב מותר ליקח ממצות מעשר. נ"ל שיצא לו כן, שראה בד"מ דמייתי מהרי"ל הנ"ל וסיים בו וכן משמע מביצה כ ע"א, ושם נאמר האומר הריני נזיר ואגלה ממצות מע"ש הרי הוא נזיר ואינו מגלה ממצות מע"ש דדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין. וחשב הוא דה"נ היינו שאין לו ליקח ממנו מצוה דמיירי מצוה שחייב בלא"ה לעשות ואינה באה אלא מן החולין, אבל מצוה שאינו מחויב בלא"ה לעשות שפיר יכול ליקח ממצות מעשר. ולפ"ז לא פליגי מהרי"ל ומהר"ם (מר"ב) [מרוטנבורק] שבש"ך (שם).

ד. וראה לעיל בחלק או"ח סי' יב ובשו"ת אב"נ יור"ד סי' יב שיש אות לו. [וראה להלן חו"מ סי' כא הע' ה]. תשובה רלא

[הגהת בדברי רדברי ש"ך נדפסו בטעות ג" בניו הגדולים ק"ר מא וכ"ש בניו וסיים ש"ך משמו ממקום אחר. וצ"ע היכי מי ובאביו אמרו (קידושין לב, א) ו אביו ממעשר אם אפשר לו האמת יורה דרכו כי ט"ס וצ"ל תבוא מארה למי שפרנס אבי לאביו. אבל בנו שאינו חייב ממעשר אפי' יש לו לזונו ממ מעות צדקה אדרבא עני אמנם ראיתי למורי הפלאה י פ' ראה (טו, ז) כי י שעריך דדריש ספרי אביון, ה דריש עניי (עמך) [עירך] קו קודמין לעניי עיר אחרת הי למזון או לכסות, אבל אם ע חיותם אלא שאין להם הרוח

[דין]

שלום וכ"ט לידידי הרב המאה וענן יפה פרי תואר כמו" אייבשיטץ.
יקרת כבודו הגיעני נידון כ שכתב עליהם שהם מ ושישאלם לאחרים כל ימי ח יתומיו העניים המחוסרים לפרנסת היתומים וטוענים ש חיינו ואחר שמת יכו

[דינים העולים מהסוגיא בפרק האשה שלם קט"ו ע"ב וכו' אימא אישתלוי אימא לפנחיא שבקיה ולכאור

ה. ראה לעיל סי' רכט ד"ה חבנא.
ו. בספרי שלפנינו לא נמצא דרשא זו.
א. ראה ח' חת"ס כתובות פה, ב ולד

ע"ג חתב סוכר
יורג קצ"ג - ג
מכון התאור

[הגהה ברברי הש"ך]

ורברי ש"ך נדפסו בטעות ג"כ, במ"ש דיכול לפרנס בניו הגדולים ק"ו מאביו משום כבוד אביו וכ"ש בניו וסיים ש"ך משמע אפי' יש לו לפרנסם ממקום אחר. וצ"ע היכי משמע כן, מאביו למד ובאביו אמרו (קידושין לב, א) תבוא מארה מי שפרנס אביו ממעשר אם אפשר לו לפרנס בלא"ה. אבל האמת יורה דרכו כי ט"ס וצ"ל לולי כבוד אביו אמרו תבוא מארה למי שפרנס אביו ממעשר משום בזיון לאביו"ה. אבל בנו שאינו חייב בכבודו מותר לפרנסו ממעשר אפי' יש לו לזוננו ממקום אחר יכול ליתן לו ממונות צדקה אדרבא עניי קרוביך קודמין.

אמנם ראיתי למורי הפלאה על התורה [פנים יפות] פ' ראה (טו, ז) כי יהיה בך אביון באחד שעריך דדריש ספרי אביון, התאב תאב קודם ושוב דריש עניי (עמך) [עירך] קודמין וכו' ועניי עירך קודמין לעניי עיר אחרת היינו אם שניהם צריכים למזון או לכסות, אבל אם עניי עירך יש להם כדי חיותם אלא שאין להם הרוחה כלל, לזה עניי עיר

אחרת קודמין לעניי עירך ההתאב תאב קודם. עוד דריש בספרי כי יהיה בך אביון בך ר"ל בעצמך היינו בני ביתו קודמין אף לבני עירו. ואמר הגאון ז"ל דלהכי כתיב כי יהי בך קודם אביון לומר לעניי בני ביתו וכדומה לא אמרי' התאב תאב קודם אלא קודמים בכל צרכיהם אפי' לעניי עירך שאין להם מזון ומחיה כלל.

נמצא לנידון שלפנינו אם מיד בשעת נישואים היה דעתו לחייב עצמו לפרנס הזוג ו' שנים ממעות מעשר שפיר דמי. ומ"מ נ"ל מהיות טוב יחלק המעשר ויתן חציו לעניים דעלמא וחציו לבנו דוגמא להא דתנינן משנה ו' פ"ח דפאה היה מציל וכו' ע"ש. אך אם בשעת חיובו בשעת נישואים לא היה דעתו ליתן ממעשר שלו הרי חייב עצמו בשטר לפרנס הזוג ו' שנים ואין אדם פורע חובותיו ממעשר ואפי' מי שאנס המלך גרנו חיבלעשר שלא יפרע חובו ממעשר (גיטין מד, א).

הנלע"ד כתבתי וחתמתי שמי. ככפר ראצידארף יום ד' ר"ח אב תקצ"ג לפ"ק.

משה"ק סופר מפפד"מ

L

תשובה רלב

[דין אפוטרופסים בספרים ממעות מעשר שהניח האב]

שלום וכ"ט לידידי הרב המאה"ג החרוץ המופלג זית רענן יפה פרי תואר כמו"ה בער נ"י אבד"ק אייבשיטץ.

יקרת כבודו הגיעני נידון מי שמת והניח ספרים שכתב עליהם שהם ממעות מעשר מקרוביו ושישאלם לאחרים כל ימי חייו והאפוטרופסים על יתומיו העניים המחוסרים לחם רוצים למוכרם לפרנסת יתומים וטוענים שלא כתב אלא כל ימי חייו ואחר שמת יכולים למוכרם.

[דינים העולים מהסוגיא דיבמות קטו, ב]

בפרק האשה שלם קט"ו ע"ב מצא כלי וכתוב עליו וכו' אימא אישתלוי אישתלי (וכו') [א"נ] אימא לפנחיא שבקיה ולכאורה שנפקותא דלשוניא

אימא לפנחיא א"כ אפי' היכא דלא שייך פינה כגון שהספק על הכלי עצמו מ"מ אמרינן שמא לא היה הקדש מעולם וכתב כן לפנחיא ואע"ג דלענין איסורא דתרומה וקודש קיי"ל כרבנן דר' יוסי כדפסק רמב"ם פ"ו ממע"ש הל' ח', מ"מ בדיני ממונות מודו רבנן לר' יוסי כמ"ש תוס' שם (ד"ה אימור) בשם ירושלמי (מע"ש פ"ד ה"ו) ופסק כן בש"ע ח"מ סי' קע"ו סכ"ט בלי שום חולק וע"כ לחלק בין קודש לחולא.

ובפרק המפקיד (לז, א) גבי שנים שהפקידו אצל אחד כתב הר"ף ופריק רבא הא דקתני רישא נותן לזה מנה ולזה מנה משום פשיעותא דה"ל למיכתב שמא דגברא דמפקיד גבי וכו' ע"ש, אע"ג דאפי' אי כתב שמא עדיין יש לומר אישתלוי או

ה. ראה לעיל סי' רכט ד"ה תבוא.

ו. בספרי שלפנינו לא נמצא דרשא זו. ועי' פני"פ שם דאינו מהספרי אלא הם דבריו. תשובה רלב

א. ראה ח' חת"ס כתובות פה, ב ולהלן סי' שלו.

זמס
ד"מ
ר"ה
שום
הכ"נ
מ"מ
טובת
באה
המון
ע"ש
פולס
מ"א
עשר
אינס
פריש
יניים
נזיר
מכיון
רשוב
מיניה.
שלו
הזה
זו נר
יגולה
פריש
מצוה
יקת".
אורייתא

ספר

אוצר הלכה

למסכתות

נבא קמא - נבא מציעא - נבא בתרא

זהו פסקי הלכות אשר כרמב"ם וש"ע וגו"כ שמקורם ממסכתות אלו, מסודרים כ"א על מקורו דבר דבור על אופניו, כדי שיהא המקור וההלכה ביד הלומד מאותדים, ערוכים יחד ונשמרים, כאשר ענין הקרא תחושה משרים.

ועליו נלוח

פתח האוצר

הוא מראה מקומות מנגי האוצר, בו יצויין מקורו של האוצר, וגם קצת מראי מקומות לדברי רבותינו האחרונים, הנ"צ ביסודן של דברים.

ובסופו נלוח

מלואים

הוא קצת הערות למלא את האוצר, שמפני האריכות קנו מקומם בסוף האוצר, ומשובצ"ם זה"ב יתי"ו במלאות"ם.

ובראשו

שער האוצר

בו יבואר באריכות אופני החיבור וגודל תועלתו ויקרת האוצר

כ"ז חובר נערך ע"י וקנינו הגאון המפורסם מיני ועופי הרים שלשלת היוחסין בש"ת מהר"ר ר' יצחק אויערבאך זצלה"ה, בן להגאון מהר"ר מנחם נתן אויערבאך ז"ל בן הגאון מהר"ר שלמה אויערבאך ז"ל אב"ק לונשין בן הגאון הגדול המפורסם צדיק נשגב בקש"ת מהר"ר מאיר אויערבאך ז"ל אב"ד קאליש ולבסוף מ"ו עלה לירושלים עיה"ק ושם מנ"כ בעמח"ס אמרי בינה ולמעלה בקדש סרוו דורים צדיקים יסורי עולם, וע"א.

נרפס עוד הפעם ע"י נכרו
יואל ב"ר יחזקאל קליין
פה ברוקלין צ"ו

ב"ה.

ראיתי הספר אוצר הלכה שו

בהרב הגאון כשת"מ מנחם נהן ז
והוטב בעיני. ומצאתי בו תועלת גדול.
וה' יעזרו לעשות על כל הש"ס כמתו
לתורתינו הקדושה. הבר"ח היום י"ז ב

סגור תחתיו, ולא ישקל כסף מחירו, יען כי הפליא עצה, והגדיל תושיה, כיושבי
יעבץ, לאסוף ולקבץ, כל החלכות ופסקי דינים, לקובעם בש"ס, על כל דף
ועמוד, וצהר עשה לכל חיבה וחיבה, להעמיד עליו הדין התלוי עליו, והכל
בלשון קצרה, מועט המחויק את המרובה, דבר דבור על אפניו, אף הוא
פתח לאוצרו זה פתח רחב כפתחו של אולם, למצוא מקור כל אבנים טובות
ומרגליות הגנוזים בתוכו, ועל כל זה אפריון נמטי לו, כי הגדיל לעשות,
הור והדר פעלו, אשרי שכבה לו, וכל דילידא אמא, כוותיה תיליד, והן עתה
היתה התחלתו, בסדר ישועות, ה' יגמור בעדו, להוציא כלי למעשהו, על כל
הש"ס כולו, ויהא למאירת עינים, ככל תופסי התורה, ולא יזוז מעל שלחן כל
גדולי הדורות, והי' להם למאורות, ולראות חביבותיה אצ"י. ארשום לו
איזה דבר חידוש, מה שנראה לי, במס' בבא קמא (*), שעוסק בו כעת, וה'
יזכהו לברך על המוגמר, והפץ ד' בידו יצלה, לשמחת כל בעלי תריסין
אדירי התורה, הויגיה ועמליה במהרה, וישמח לבו גז אנן, המברכו במעולה
שכברכות. החותם. כיום עש"ק לסדר ולפרט אברכך ואגדל שמך
הטוב לפ"ק, י"ב מרחשון. דהאי שתא, שנת הבו כבוד ועזו לבעל
אוצר החלכה הלזה לפ"ק, פה ירושלים. עיה"ק חובב"א.

נאם חיים ברלין

74 * בהא דאמרי במערבא משמי' דר"ו. (דף ט' ע"ב) עד שליש
משלו. מכאן ואילך משל הקב"ה. סכל רבותינו הראשונים:
מפרשי הש"ס. פירשו זה המאמר. למאמר הגד"י ומוס' זאני מפרשו.
שבמערבא דינא קאמרי. על פי מש"ב הרמ"א בסלכות לדקא (ס"ז) רמט
ס"א) בהגה. שאין לעשות ממעות מעשר דבר מלוה. והיא מסוס. מעל דבר
שבחובה. אינו בא אלא מן החולין. וזיאר בבאר הגולה שס. שאס הי' מחויב לקיים
מלוה זו. אף אם לא הי' בידו מעות מעשר מיקרי מלוה זו דברי שבחובה. ואינה
באה אלא מן החולין. ואסור לעשותה ממעות מעשר. שהס ממון גבוה. אבל אם
מלוה זו אינה חייבית. באופן שאס לא הי' לו בידו מעות מעשר. לא הי' עושה
אותה כלל. לא מיקריא דבר שבחובה. ורשאי לעשותה ממעות מעשר. ודחייבו
דקאמרי במערבא. אחרי שאמר ר' זירא. הידור מלוה עד שליש במלוה. הוסיפו
לומר. שכל כך הוא מחויב בהידור מלוה עד השליש. שסוה. חייבו. לחיוב עלם
המלוה להיות נקרא דבר שבחובה שאינו בא אלא מן החולין ולא מממון גבוה.
אבל מכאן ואילך. אם ירצה להוסיף בהידור המלוה יותר משליש. שההידור הוא
אינו חובה עליו. רשאי לעשות המוספת ההוא. גם מממון גבוה הנמלא בידו.
וחסו עד שליש. דוקא משלו. מכאן ואילך רשאי גם משל הקב"ה.

בן נראה לי לפרש בס"ד.

שאלות ותשובות

משנה שכיר

חלק אורח חיים

מדב

בהלכות המועדים

אשר השיב לשואליו ובא בכתובים עם גדולי דורו
משחר נעוריו עד שלהי שנות השואה האיומות

הגאון הקדוש

רבי ישכר שלמה טייכטאל זצוק"ל

הי"ד

ראב"ד ור"מ דק"ק פישטיאן-סלובקיה

מכון קרן רא"ם

עיה"ק ירושלים תשע"ד

שם, שאם הי' מחוייב לקיים מצוה זו אף אם לא הי' בידו מעות מעשר, מקרי מצוה זו דבר שבחובה ואינה באה אלא מן החולין ואסור לעשותה ממעות מעשר שהם ממון גבוה, אבל אם מצוה זו אינה מחוייבת, באופן שאם לא הי' בידו מעות מעשר לא הי' עושה אותה כלל, לא מקרי דבר שבחובה ורשאי לעשותה ממעות מעשר. וזהו שאמרו במערבא אחרי שאמר ר"ז הידור מצוה עד שליש במצוה הוסיפו לומר שכל כך הוא מחוייב בדבר עד ששוה חיובו לחיוב עצם המצוה להיות נקרא דבר שבחובה שאינה באה אלא מן החולין ולא מממון גבוה, אבל מכאן ואילך אם ירצה להוסיף בהידור מצוה יותר משליש שההידור ההוא אינו חובה עליו כלל, רשאי לעשות התוספות ההוא גם מממון גבוה הנמצא בידו, וזהו המכוון עד שליש משלו, דוקא משלו, מכאן ואילך רשאי גם משל הקב"ה, עכ"ד הגאון ז"ל ודברי פי חכם חן.

והנה לפי"ד הגאון ז"ל בביאור דברי הש"ס הנ"ל, הדבר מפורש בתלמוד דגם השליש שמוסיף משום הידור מוכרח לבא מן החולין, ומופשט שפיר ספיקתי הנ"ל.

אולם כשאני לעצמי נראה לי שהדבר תלוי בפלוגתא וכמו שאבאר בס"ד. עפי"ד רש"י ז"ל שם בב"ק (ד"ה בהידור) דהטעם של הידור מצוה מכח הברייתא דשבת (קלג, ב) דתניא זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות, וכן משמע דעת הרי"ף בפרק לולב הגזול (סוכה טו, א) דכל ענין הידור מצוה עד שליש הוא מכח זה אלי ואנוהו, עיי"ש שהביא האי מימרא דר"ז דהידור מצוה עד שליש אחר שהביא הברייתא דזה אלי ואנוהו, ועיין יש"ש (ב"ק פ"א ס"י נד) שכתב מכח זה דדעת הרי"ף כדעת רש"י עיי"ש. וממילא לפי"ז נראה דתלוי בזה אם דבר הבא מכח זה אלי ואנוהו מקרי דבר חובה או לא, אי נימא דדבר הבא מכח זה אלי ואנוהו ג"כ מקרי חובה אז שפיר אינו בא אלא מן החולין, משא"כ אי נימא דדבר הבא מכח זה אלי ואנוהו לא מקרי חובה אז שפיר יכול לבא אף מן המעשר, וזה פשוט.

ובאמת מצינו בזה פלוגתת הטור עם הב"י (א"ח סי' תרטא) גבי מאי דקיימא לן בסוכה (יא, ב; לג, ב) דלולב אין צריך אגד ורק לכתחילה מצוה לאגדו משום זה אלי ואנוהו, וכתב הטור (שם) וז"ל, ורש"י פירש אע"ג דאין צריך אגד מכל מקום לכתחילה חובה לאגדו משום זה

על הבית הלל (יו"ד סי' ריח בהגה"ה מן המחבר) במה שאמר על מה שהובא במג"א ריש הל' שבת (שם) בשם הצמח צדק (סי' כח), דאם הערלים מיקרין את הדגים דנכון לתקן שלא יקנו דגים. והבית הלל כתב דעד שליש אין לעשות תקנה, משום דעד כאן הגבול של הידור מצוה. והם השיגו עליו דמשום תקנת השבתות יש לעשות גם בפחות משליש, עיי"ש בדבריהם וכן בדברי האשל אברהם להגה"ק בעל דע"ק בהגהות (א"ח סי' רמב ס"א) שהאריך בזה נפלאות. ולפי דברינו הנ"ל אין מקום כלל לדברי הבית הלל, משום דהגבול של שליש שנתנו בהידור מצוה הוא דוקא בשאר מצות, ולא כן בהוצאת שבת דאין גבול להוצאה כ"כ אין גבול לההידור, וא"כ אין חילוק בין פחות משליש ליותר משליש, ואם יש מקום לתקנה זו, גם בפחות לשליש יש לתקן ודו"ק. ובדרושי לחנוכה הארכתי עוד יותר בזה בדברי טעם בס"ד.

הק' ישכר שלמה מייכטהאל

סימן רצא

7 בדין הידור מצוה מכספי המעשר

נסתפקתי בהא דקיימא לן בש"ס (ב"ק ט, ג) ובשו"ע (א"ח סי' תרטו) דהידור מצוה עד שליש בדמים, אי שרי ליתן האי שליש ממעות מעשר כיון דקיימא לן דכל דבר שבחובה אינה באה אלא מן החולין, והמצוה גופא ודאי לכאורה דאינה באה ממעות מעשר, ועתה נפשי בשאלתי אי גם השליש שמוסיף להידור מוכרח לבא מן החולין דהוי נמי בכלל דבר שבחובה או דלמא כיון דהוי רק להידור מצוה גרידא ולא מעיקר מצוה שפיר מצי לבא אף ממעות מעשר ע"כ שאלתי.

תשובה. הנה זה מקרוב נדפס ובא ספר קטן הנקרא 'אוצר הלכה' על מס' בב"ק [והוא ציונים על כל מוצא הדין במס' זו] מאברך א' בירושלים תב"א וראיתי שם בהסכמת הגאון האדיר מו"ה חיים ברלין ז"ל שכתב לפרש את דברי ר' זירא שאמר (שם) עד שליש משלו מכאן ואילך משל הקב"ה, וכתב הגאון הנה כל הראשונים מפרשי הש"ס ביארו מאמר זה על דרך אגדה ומוסר, אבל לו נראה לפרשו על פי הלכה שבמערכת דינא קאמרי, ותו"ד עפי"ד הרמ"א (יו"ד סי' רמט ס"א) שאין לעשות ממעות מעשר דבר מצוה משום שכל דבר שבחובה אינו באה אלא מן החולין, וביאר בבאר הגולה

חלק אורח חיים סימן רצא

שמש

שבת. וממילא דכן דין בכל שאר הידור מצוה דלא הוי רק לכתחילה דלא דחי שבת.

איברא דזה יש לדחות, ד"ל דשאני הכא כיון דכבר ניתנה שבת לדחות אצל מצוה גופא ע"כ שפיר דוחין אף משום הידור, וכה"ג אמרו שם במנחות עיי"ש. גם י"ל דהא הרמב"ם (פ"ז מהל' תמידין ומוספין ה"ז-ז) באמת אינו פוסק כסוגיא דפרק רבי ישמעאל (מנחות עב, א) הנ"ל. [ובמק"א (עיין לעיל סי' רעה) ביארתי דטעמו של הרמב"ם משום דהסוגיא דשחט כחושה דאומרין לו הבא שמינה הוי סתירה לסוגיא דפרק רבי ישמעאל הנ"ל ע"כ פסק הרמב"ם כסוגיא דמנחות ד' ס"ד הנ"ל].

אמנם בלאו הכי קשה בעיני דברי הגאון בעל שאגת אריה זלה"ה, במה שכתב דמשום הדור מצוה מחללין שבת. לפי"ד התיו"ט בפלפולא חריפתא על הרא"ש שכתב (ב"ק פ"ק סי' ז) דשליש מלגיו בעינן כיון דלא איפשטא האבעיא, וכתב התיו"ט (שם אות ק) דטעמא דמילתא דהידור מצוה דרבנן ולקולא עיי"ש. וכן הוא במהרש"א (שבת קד, ב ד"ה אמר רב הסדא) דזה אלי ואנוהו לא הוי דאורייתא עיי"ש. וכן הוא בים של שלמה (בסימן הנ"ל ד"ה ומסיק) על דברי הרא"ש שכתב שלישי מלגיו כיון דלא איפשטא הבעיא, ותימא מאחר שהוא ספיקא דאורייתא אזלינן לחומרא, ואפשר דהוא סובר דאין זה דאורייתא מאחר שאינו מצות עשה רק מצוה בעלמא להדר המצוה, עכ"ל הים של שלמה. והשתא עפי"ז דכל דין הידור מצוה הוא מדרבנן, איך ידחה שבת וצ"ע.

רמז שהביא רא"י משחט כחושה דאומרים לו הבא שמינה לכתחילה, אף דבדיעבד גם כחושה כשרה. נראה אחרי בקשת המחילה מהאדון הגדול דלאו רא"י משם מתרי טעמא, חדא דהא קיימא לן דשבת הותרה אצל קרבנות עיין תשב"ץ (ח"ג סי' לז), וכן כתב בתשובת מהר"מ אלשקר (סי' קב) דשבת חול אצל קרבנות, וביאר בזה את מאמר חז"ל מחללי מות יומת וביום השבת שני כבשים בדבור א' נאמרו, היינו דלגבי השני כבשים לא נאמר כלל מחללי מות יומת עיי"ש בשם רב שרירא גאון. וא"כ כיון דלגבי מצות התמיד אין כאן שום הלות איסור שבת, שפיר יש לעשות המצוה באופן היותר טוב דאין כאן בהתעסקות התמיד שום חילול שבת, משא"כ גבי שאר מצות כמו גבי מילה בשבת דהוי רק מצד דחי, מנא לן דמשום הידור יהיו מחללין שבת. שוב בא לידי ספר שואל ומשיב מהדו' ד בשאלה וראיתי שם (ח"ג סי'

אלי ואנוהו עכ"ל. והרב הבית יוסף (שם ד"ה ומ"ש רבינו ורש"י) כתב עליו דלא מוכח מרש"י דיהי' איזה חובה, ורק מצוה גרידא איכא עיי"ש. הרי דהטור ס"ל דדבר הבא מכח זה אלי ואנוהו חובה עליו לעשות וחשוב כמו עצם המצוה, וכמו שכתב המגן אברהם (סי' תרמט סק"ח) כיון שהוא נוי למצוה חשובה כמצוה עצמה, ועיין שם במחצית השקל שכתב דזה דוקא לשיטת הטור דחובה עליו לעשות, א"כ חשוב כמו עצם המצוה עיי"ש, ובית יוסף סובר דלא הוי חובה ואינה דומה למצוה עצמה.

א"כ י"ל לשיטת הטור דחשוב חובה כמצוה עצמה, א"כ כמו דמצוה גופא אינו בא אלא מן החולין כמו כן הידור מצוה נמי אינו בא אלא מן החולין, משא"כ לשיטת הב"י דהידור מצוה לא הוי חובה ולא חשוב כמצוה עצמה, ע"כ שפיר תוכל לבא אף מן אינו חולין, כן נראה לי.

ולכאורה אמרתי להביא רא"י לשיטת הטור דהידור מצוה חשוב כמצוה עצמה, מדברי השאגת אריה (סי' ט) שכתב באמצע התשובה שם דהידור מצוה דוחה שבת כמו מצוה עצמה, והביא רא"י לזה מדברי הש"ס (מנחות סד, א) דאמר רבה היו לפניו שתי חטאות אחת שמינה ואחת כחושה שחט כחושה ואח"כ שמינה פטור ולא עוד אלא שאומרין לו הבא שמינה לכתחילה ושחוט. הרי דמשום הידור מצוה דשמינה מחללין את השבת עיי"ש. א"כ ע"כ צריך לומר דגם ההידור הוי חובה וחשובה כמצוה עצמה, דאל"כ ודאי דלא ניתנה שבת לידחות אצלה, וא"כ יהי' מזה רא"י טובא לשיטת הטור.

אבל באמת יש לפקפק בעיקר דברי השאגת אריה במה שהעלה דמשום הדור מצוה מחללין שבת, עפי"ד תוס' בריש פ' לולב הגזול (סוכה כט, ב ד"ה לולב) שכתבו דכל עיקר דרשה דזה אלי ואנוהו לא הוי רק על לכתחילה, אבל בדיעבד לא מיפסל בהכי וכדמוכח לעיל (שם יא, ב). והנה במנחות (עב, א) אמרו גבי קצירת עומר דדחי שבת, ואי סלקא דעתך נקצר שלא כמצותו כשר אמאי דחי שבת נקצרי מערב שבת, וכתבו בתוספות שם (ד"ה אמאי) וז"ל, ואע"ג דלכתחילה מצותו בלילה כיון דבדיעבד כשר לא הוי דומיא דתמיד דכתיב ב"י במועדו לומר דדחי שבת, ומסתברא דדומיא דתמיד בעינן עכ"ל עיי"ש. וא"כ גם גבי מילה דאיירי ב"י השאגת אריה, כיון דהציצין אינן מעכבין לא הוי דומיא דמילה עצמה דדחי

להשמיענו כאן בחגיגה, דאל יטעה האדם לומר דמשום זה באה אף מן המעשר יען דאיננה חובה וכמו דאמר בפסחים, אבל אם הי' חובה הי' בא מן החולין אף דהוא מדרבנן, ע"ז קאמר הש"ס דבאמת משום זה באה מן המעשר יען שלא הוי מדאורייתא, וקמ"ל דבמילתא דרבנן ליתא להאי כללא.

והטעם י"ל משום דבאמת במנחות (פב, א) הוצרך קרא ע"ז, דפריך הגמרא ובפסח גופא מנ"ל. משמע דמצד הסברא הי' אמרינן דשפיר הי' יכול לבא אף מן המעשר, ורק דגלי קרא עיי"ש. ועיין בטורי אבן (חגיגה ה, א) שכתב דבאמת למאן דלית לי' קרא ע"ז באמת ס"ל דבאה אף מן המעשר. א"כ י"ל דבמילתא דרבנן הניחו על הסברא ולא רצו להחמיר ולעשותו כדאורייתא גם בענין זה, וע"כ אמרו דבמילתא דרבנן ליתא להאי כללא.

וממילא עפ"י האמור, גבי מצות הידור נמי דהוא רק דרבנן, שפיר באה מן המעשר לכולי עלמא ואין פלוגתא בדבר, כן נראה לי ודו"ק. שוב מצאתי בסדר משנה (פ"א מהל' ת"ת ה"ח אות ב) שהעלה ג"כ דבמצוה דרבנן ליתא האי כללא מדברי הש"ס הנ"ל והנאני.

ועוד יותר נראה לי, דאפילו אי נימא דהידור מצוה הוא דאורייתא, אפ"ה שפיר מצי לבא ממעות מעשר ואין בה משום דבר שבחובה הבאה מן החולין, ושלא כדברי הגאון ר' חיים ברלין ז"ל שהבאתי בתחלת דברי. והוא עפ"י דפריך הגמרא בחגיגה (ת, א) על בית הלל דאמרו דיו"ט הראשון של פסח באה מן המעשר, והא דבר שבחובה הוא וכל דבר שבחובה אינו באה אלא מן החולין, אמר עולא בטופל, וקאמר שם בגמרא בשם רבי יוחנן דטופל מעות למעות, היינו שמערב מעות מעשר עם מעות חולין ומביא, עיי"ש דמרבא זאת מקרא דטופל כשר. הרי דאף היכא דבעי להיות בא מן החולין, לא מוכרח להיות כולה משל חולין, ושפיר מצי לערב בה מעות גבוה. וא"כ ה"ה הכא, כיון דעיקר מצוה בא מן החולין שפיר מותר להוסיף השליש מן הגבוה. ואף דהרמב"ם (פ"ב מהל' חגיגה ה"ח) כתב דיש שיעור להמעות חולין כמו שכתב שם 'והוא שיהי' שיעור אכילה ראשונה מן החולין', הרי דמעות החולין יהי' שיעור הראוי לקיים בו המצוה. אתי שפיר גם בנידון דידן, דהא יש כאן מעות כל כך שיהי' ראוי לקיים בו עיקר המצוה, א"כ פשיטא דשרי להוסיף השליש משום הידור ממעות מעשר, וזה ברור ופשוט בעיני מכח דברי הש"ס ורמב"ם דבטופל

כט ד"ה והנה) שדחה ג"כ בזה דשבת הותרה אצל קרבנות את ראיית השאגת אריה, והביא ג"כ מהתשב"ץ, אבל בדברי מהר"מ אלשקר לא הרגיש, הא חדא.

ועוד קאמינא, דהא דאמרינן לו הבא שמינה לכתחילה, לא מטעם מצות הידור גרידא הוא, רק מטעם עיקר מצוה, כיון דיש לפניו שמינה והוא לוקח כחושה אזי יש בכחושה איסור דהקריבהו נא לפחתך (מלאכי א, ח), כמו שפירש רש"י ז"ל (מנחות סד, א ד"ה אפי' נמצאת), ולא מקיים בזה עיקר מצות קרבן. נהי שלא מחלל עליו את השבת [שהקריב את הכחושה] כיון דעכ"פ הי' ראוי לקיים בו המצוה, אבל עתה שישנו לפניו שמינה לא הוי בו משום הידור גרידא רק משום עיקר קרבן, ע"כ שפיר מחללין עליו את השבת. וכבר הארכתי בזה במקום אחר והוא לעיל בסי' כא, והבאתי שגם הגאון בעל יד יצחק כתב כן עיי"ש. אבל לעולם משום הידור מצוה גרידא לא מחללין את השבת, כן נראה לי ודו"ק.

ונחזור לענינינו דלכאורה הדבר תלוי בפלוגתת הטור ובית יוסף וכאשר כתבנו. אך באמת נראה דאין בזה פלוגתא כלל ולכולי עלמא שרי, לפי"מ שהבאתי לעיל בשם שלשה רועים ה"ה המהרש"ל ומהרש"א ותיו"ט דכל עיקר דין דהידור הוי רק דרבנן, ובדרבנן לא אמרינן כלל הא כללא דכל דבר שבחובה אינה באה אלא מן החולין, כדמוכח בחגיגה (ו, ב) דפריך בגמרא מ"ש חגיגת יו"ט ראשון של פסח, אמר רב אשי הא קמ"ל חגיגת חמשה עשר אין חגיגת ארבעה עשר לא, אלמא קסבר חגיגת ארבעה עשר לאו דאורייתא עכ"ל הש"ס. הרי בפירוש יען חגיגת ארבעה עשר לאו דאורייתא ע"כ באה אף מן המעשר, עיי"ש ברש"י. א"כ הרי בהדיא דבמילתא דרבנן ליתא להאי כללא.

ואל תשיבני דאין ראוי מחגיגת ארבעה עשר, יען שאינה חובה כלל כדאיתא בפסחים (ע, א) דאינה באה רק כדי שיאכל הפסח על השובע, ע"כ באה אף מן החולין, אבל אכתי דבר שהוא חובה אפילו הוא מדרבנן נמי אינו בא אלא מן החולין. נראה לי דלא משמע כן לשון הש"ס דקאמר לאו דאורייתא, למה לא קאמר אלמא חגיגת ארבעה עשר לאו חובה, וכדקאמר שם בפסחים ש"מ חגיגת ארבעה עשר לאו חובה, ורק קאמר הכא ש"מ לאו דאורייתא, ש"מ דזה עיקר הטעם דבאה אף מן המעשר יען שלא דאורייתא ובמילתא דרבנן לא אמרו להאי כללא. ואפשר דזה גופא רוצה הש"ס

חלק אורח חיים סימן רצא

כיון דבקרבת נאמר מנא לן זה אצל מצות כיון דקיימא לן דמצות אינן כגבוה וצ"ע.

ועוד יותר אבאר דברי בס"ד, הלא מקור דבר זה הוא במנחות (פב, א) במתני', ונלמד זאת מקרא (דברים טו, ב) וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר, והלא פסח אין בא אלא מן הכבשים ומן העזים א"כ למה נאמר צאן ובקר, אלא להקיש כל הבא מן הבקר וצאן לפסח, מה פסח שהוא בא בחובה ואינו בא אלא מן החולין אף כל הבא בחובה לא יבא אלא מן החולין. הרי דהיקש זה לא נאמר אלא גבי בקר וצאן אבל בשאר דבר לא ידעינן כלל דבר זה, עד שבתוס' (שם ד"ה להקיש) הקשו והניחו בתימה וז"ל, תימה תינתן זבחים, עופות ומנחות ולחמי תודה מנ"ל, ולמאן דיליף בגמרא מחטאת ניחא עכ"ל. הרי דלא ידעינן מהיקש זה רק מה שנכתב בקרא, רק תוס' כתבו דמאן דיליף מחטאת היינו ר"ע דיליף זאת (שם פג, א) מקרא (ויקרא ז, לו) דזאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלוזאים ולזבח השלמים, ניחא, היינו משום דכל הקרבנות הקשו כולן להדדי, וגבי חטאת דרש מה חטאת אינה באה אלא מן החולין דאמר קרא (ויקרא טו, ו) והקריב את פר החטאת אשר לו, ולא משל מעשר, אף כולן אינם באין אלא מן החולין. אך כל זה בקרבנות שהקשו כולן אהדדי ע"י שהזכירו בהיקש זה, אבל בדבר אחר שלא נכנס בהיקש הנ"ל מנ"ל, ומשמע בסוגיא הנ"ל דהיכא דלא נכנס בכלל הלימוד באמת לא ידעינן לדינא הנ"ל.

ויותר מפורש מצאתי ברש"י (חולין כא, ב ד"ה ר' ישמעאל) שכתב דהך סברא דחולין נפקא לי' לרבי ישמעאל מההקישא דזאת התורה דאיתקש כלחו להדדי, ומשמע לי' בין עולת העוף בין עולת בהמה, ות"ק לא משמע לי' מהאי הקישא אלא קרבנות בהמה דומיא דשלמים ואשם עיי"ש. הרי בפירוש יען דהת"ק סובר דהקרא לא מדבר אלא בבהמות, באמת בעופות ליתא להאי כללא. ואפי' לר' ישמעאל דסובר דבעופות נמי איתא להאי דינא, היינו משום דמשמע לי' דגם עופות נכללו בהיקש זה, אבל לכולי עלמא דבר שלא נכנס

שרי, ופלא על הגאון מהר"ח הנ"ל שלא זכר דברי הש"ס הנ"ל ודו"ק.⁸

הנה עד כה הי' דברינו באופן שאי נימא דגם במצות שייך האי כללא כל דבר שבחובה אינה באה אלא מהחולין, עם כל זה במצות הידור עד שליש לא שייך זאת, או משום דהידור הוא דרבנן ובדרבנן לא אמרו האי כללא וכמו שהוכחתי מש"ס דחגיגה הנ"ל, או משום דקיימא לן דבטופל שרי והאי טופל הוא וכמו שכתבתי לעיל.

אולם בעיקרא דמילתא אם גם במצות שייך כללא הנ"ל, קמיעבא לי' טובא, כיון דהא דינא אצל קרבנות נאמר כמבואר במנחות (פב, א), דלמא לא ילפינן מצות מקרבנות, כמו שמצינו בהרבה מקומות דלא ילפינן מצוה מגבוה, וכמו שאמרו בשבת (קלא, ב) מה לעומר ושתי הלחם שצורך גבוה הן ולא ילפינן לולב מיני, הרי דלא ילפינן מצוה מקרבנות. וביותר הדבר מבואר בירושלמי (ביכורים פ"א ה"ב) דאיתא שם רבי שמעון בן לקיש בעי מהו שיביא ממנה [מאשירה שביטלה] לולב, מצות כגבוה הן או אינן כגבוה, [והיא בעיית ריש לקיש בע"ז (מז, א) אי יש דיחוי אצל מצות כמו בקרבנות או לא]. אין תימר כגבוה הן אינו מביא אין תימר אינו כגבוה מביא, פשיטא שהוא מביא ממנה לולב שאין מצות כגבוה עכ"ל הירושלמי. הרי דפשיטא לי' להירושלמי דגבי מצות לא אמרינן דיחוי, כיון דענין דיחוי בקרבנות נאמר כדאיתא ביומא (סד, א) ולא ילפינן מצות מקרבנות. [ועפ"י דירושלמי הלז עולין שפיר פסקי הרמב"ם בהל' לולב (פ"ח ה"א) וכן בהל' שחיטה (פ"ד ה"ג) דפסק לפשיטות דאין דיחוי אצל מצות, ורבים קמים עליו איך נקיט הדבר לפשיטות הא בע"ז ובסוכה נשאר התלמוד בספק. אבל לפ"ד הירושלמי אתי שפיר, כיון דפשיטא לי' לירושלמי הנ"ל דאין דיחוי אצל מצות, לא עזב פשיטתא דירושלמי מפני ספיקו של התלמוד, ופסק כהירושלמי דאין שום ספק בדבר, והרבה פעמים שרבינו סתם הדבר כשיטת הירושלמי, ומכש"כ הכא דלתלמוד בבבלי הוא ספק ולתלמוד ירושלמי מיפשט פשיטא לי' ודו"ק]. א"כ כמו כן הכא לענין הא מילתא דבר שבחובה

8. כעת ראיתי שיש להעיר ע"ז מדברי רש"י (חגיגה ז, ב ד"ה וכשהיא באה) דכתב דדוקא בחגיגה ושלמים שרי להיות טופל אבל בעולה לא. וכן מצאתי באור זרוע הגדול (הל' פסחים ט"ו רלה) דכתב דגבי שלמים יש לך אדם שיש לו אוכלין מרובין ונכסים מועטים ואי אפשר לו להביא כולו מן החולין, אבל עולה למה לו טפילה יביא במעה כסף עיי"ש. וא"כ גם הכא במצוה אפשר לומר הטפילה דדמי לעולה אי אפשר, כיון דאי אפשר לו להביא לגמרי מן החולין מותר לו להביא מן ההידור מן הטפילה, ודאי לשלמים, כעת מצאתי בתשו' בית יהודה (עייאש, או"ח סי' יט) פלפול גדול בענין זה ושם הרגיש בקושיית הסדר משנה (שמואל בהמשך התשובה) והעלה דינא עיי"ש.

שו"ת משנה שכיר

מהא דמנחות דמשמע משם דצריך קרא לזה, והיכא דליכא קרא מנ"ל זאת, וכמו שכתבתי לעיל.

ואולי לא אמרו זאת גבי מצות אלא מדרבנן. אך נראה לי להביא רא"י דבמצות אף מדרבנן לא בעינן שיביא מן החולין, מסוגיא דפסחים (לו, א) מפלוגתת רבי יוסי הגלילי ור"ע דפליגי אי יוצאין במצה של מעשר שני, ר"ע סובר דיוצא, וריה"ג סובר דאינו יוצא משום דלחם עוני בעינן, מה שנאכל באנינות. וכן ממעטין שם דאין יוצאין במצה של ביכורים, מטעם דאינה נאכלת בכל מושבות עיי"ש. והשתא למה לי לכל הני טעמים, תיפוק ליה משום דכל דבר שבחובה אינה באה אלא מן החולין. וגם לר"ע איך יוצא במצה של מע"ש, הא בעינן שיהי מן החולין כיון דמצה הוי דבר שבחובה.

וכן איתא שם להלן (לה, א) אמר רב אסי מצות של מע"ש לדברי ר"מ אין אדם יוצא י"ח בפסח לדברי חכמים יוצא בה י"ח בפסח, אתרוג של מע"ש לדברי ר"מ אין אדם יוצא ולדברי חכמים אדם יוצא י"ח. סוגיא זו איתא ג"כ בסוכה (לה, א) ומבואר שם הטעם דלר"מ הוי ממון גבוה ולא הוי לכם, אבל לחכמים דהוי ממון הדיוט שפיר מקרי לכם עיי"ש. והשתא אי נימא דגם גבי מצות שייך האי דינא דכל דבר שבחובה אינה באה אלא מן החולין, א"כ אף לחכמים דהוי ממון הדיוט לא מהני מידי לגבי דבר שבחובה שיהי' בא מן החולין מה שהוא ממון הדיוט, וכמו שכתב רש"י בפירוש בחולין (כב, א ד"ה משלו) דאפילו לרבי יהודה דסובר דמעשר שני ממון הדיוט הוא אפ"ה להכי אתי לו למעוטי דבאה מן החולין עיי"ש. הרי בפירוש דלענין סברת דבר שבחובה לא מהני לן מידי מה שהוא ממון הדיוט, א"כ איך אמרו דלמאן דסובר דמע"ש ממון הדיוט הוא אדם יוצא בה י"ח בפסח. אלא ע"כ דבמצוה לא אמרו האי דינא דכל דבר שבחובה כו'.

ואף לדברי הטורי אבן (חגיגה ה, א ד"ה אמאי) שהקשה על רש"י הנ"ל והעלה שם דלמאן דסובר מע"ש ממון הדיוט לא נשמע מכאן דדבר שבחובה בא מן החולין עיי"ש, א"כ לפי"ז אתי שפיר הא דאמרו דלדברי חכמים אדם יוצא י"ח בפסח, מכל מקום עדיין יש להקשות הלא בחגיגה (שם) איתא ברייתא מסת מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין עיי"ש. הרי דיש לנו עוד ילפותא על האי דינא הנ"ל. [ומה שצריך גם לימוד זה, כבר הקשו בתוס' (חגיגה שם ד"ה מלמד; זבחים ג, א ד"ה אם) ותירצו

בהיקש באמת ליתא גבי האי דינא דדבר שבחובה אינה בא אלא מן החולין. ועיין בתוספות (זבחים ג, א ד"ה אפ; חולין כא, ב ד"ה מה חטאת) דכתבו דמנחת נדבה לא נשמע מהאי הקישא, ועיין ג"כ בתיו"ט (מנחות פ"ז מ"ו) שכתב דלחמי תודה בכלל שלמים הוא. מכל זה מוכח דכל מה שלא נכלל בהיקש זה באמת לא ידעינן גבי הא כללא הנ"ל דיהי' בא מן החולין, וא"כ עפי"ז מנא לן לומר דיהי' שייך האי דינא גבי מצות שלא באו בכלל ההיקש הנ"ל, וצ"ע לדינא.

והנה כבוד אדמו"ה שליט"א עוררני לעיין בספר סדר משנה על הרמב"ם להגאון מו"ה וואלף באסקאוויטץ ז"ל (פ"א מהל' ת"ת ה"ח אות ב) וראיתי שהקשה אהא דאמר רבי יוחנן (מנחות צט, ב) אפילו לא קרא אדם אלא קריאת שמע שחרית וערבית קיים לא ימוש כו', והקשה הוא ז"ל איך אפשר לקיים מ"ע של ת"ת בק"ש של שחרית וערבית, הלא קיימא לן בחגיגה ובכמה מקומות בש"ס דכל דבר שבחובה אינו באה אלא מן החולין, ונפקא לן מקרא, ולא בלבד לענין קרבנות קיימא לן כן אלא אפילו לענין תענית נמי הכי הוא, שאם הי' מתחייב עצמו בתענית אינו יוצא י"ח נדר במה שהוא מתענה תענית חובה, והוא מהאי טעמא וכמו שמבואר במג"א (סי' תקסח סקכ"ג), וא"כ כיון שהוא דבר הבא מן החובה ללמוד בכל יום זה פעמים האחת בבקר והשנית בערב היא באה, וגם בק"ש הוא מחוייב בכל יום שתי פעמים, א"כ איך יוצא בק"ש שאינו חולין ורשות, דבר שבחובה ללמוד התורה עכ"ד ז"ל. הרי דדעת הגאון דאף במצות אמרינן האי דינא, אם דהוא ג"כ הרגיש דיש לחלק דרק בקרבנות נאמר האי דין, רק דהביא רא"י דגם לעלמא נאמר, מתענית.

ובאמת נראה לי דמתענית ליכא רא"י כלל לעלמא, דכבר ידוע דתענית במקום קרבן הוא וכמו שכתב הגאון בספר תורת השלמים (יו"ד סי' קפה סק"א בסוגרים), וכן כתב התיו"ט (פסחים פ"ד מ"ה) בזה"ל, שהרי קרבן ותענית שווין הם דשניהן לכפרה הם באים עכ"ל. וכיון דתענית במקום קרבן הוא שפיר דינו כמו בקרבן דאינה באה אלא מן החולין, אבל במצות דעלמא באמת כיון דליכא שום ריבוי לזה מנא לן לחדש בהו האי מילתא.

שוב מצאתי בספר בית שערים להגאון מו"ה עמרם ז"ל שנדפס מחדש (או"ה סי' שסא) שמסתפק ג"כ בזה אם אמרינן במצות האי כללא דכל דבר שבחובה כו', והעיר

RESEARCH LIBRARY

חלק אורח חיים סימן רצא

שנג

מעות שלהם, אבל אם בתחילה התנה לעשות מהם מצוה עושה עיי"ש.

[והנה עיין בפנים בחתם סופר, ודבריו קצת צ"ע]
 במה שכתב דהרא"י שהביא הרמ"א בדרכי משה (יו"ד סי' רמט אות ב) מביצה (כ, א) ה"י כדי שלא נימא כיון דמעשר כספים אינה מצוה מחוייבת א"כ אפשר דבזה הוה אמיינא דשפיר יכול לעשות בו מה שירצה, לזה הביא רא"י מביצה דאמר הריני נזיר ואגלח ממעות מע"ש, אף דגם שם אינה מצוה מחוייבת להיות נזיר רק מעצמו נדר, אפ"ה אחר שכבר קיבל הוה חובה עליו. וכמו כן גבי מעשר כספים, כיון דכבר נהג עצמו כן, כבר חובה עליו ליתן לעניים, עיין בפנים ותבין ביתר ביאור. וצ"ע, דאם כן ה"י ראיית הדרכי משה, א"כ טפי ה"י לי להביא המשנה דמנחות (פ"ז מ"ו) דתנן שם לפיכך האומר הרי עלי תודה הרי עלי שלמים לא יביא מן החולין. והקשה רש"י (מנחות פב, א ד"ה האומר) דהא הוה משנה שאינה צריכה. וכתב בתוס' חדשים (במשנה מנחות שם) דאתי לאשמעינן דלא תימא דוקא בפסח דהוה מצוה מחוייבת, קמ"ל דאף בתודה ושלמים דהוה עצמו קיבל עליו נמי אמרינן כן. עכ"פ מפורש במשנה דאף בדבר שאינה מחוייבת שייך האי דינא, וא"כ טפי ה"י לו להביא ממשנה וצ"ע. אולם זה באמת קשה גם לדעת הבאר הגולה למה לא הביא מהמקור ולמה הביא ממרחק לחמו וצ"ע ודו"ק].

עכ"פ לפי דברי רבינו החתם סופר בטעמו של הרמ"א, אין סתירה לדברינו במה שהעלינו דבמצוה לא אמרינן הא כללא כל דבר שבחובה כו', כי שם טעם אחר יש בו וכנ"ל.

ועתה נבא לנידון ספיקתינו שהצגתי בראש דברי, אחרי שביררנו דבמצוה לא שייך הא דבר שבחובה, ושם יש רק משום לתא דגזל דגוזל את העניים דהוה מעות שלהם, ותלוי הכל היכא ה"י מפריש וכמסקנת החתם סופר הנ"ל דאם הפריש סתם אסור למצוה אחרת ורק מוכרח ליתנו לעניים, וא"כ ממילא דאף להידור מצוה אסור ליטול ממנו. ואם הפריש ע"י תנאי שיקח ממנו למצוה, אז גם גוף המצוה יכול ליקח ממנו, אף דיש על המעות צד חלות של קדושה מתורת נדר שהפריש אותו למצוה וכבר הבאתי מש"ס דחגיגה דדבר שבחובה אינה באה רק מדבר שאין עלי' שום חלות קדושה כנ"ל, מכל

בטוב עיי"ש. וצ"ע ק לתירוצם דאכתי יקשה למה לן הני קראי בפ' התודה תיפוק ליה מהאי קרא דמסת].

ועיין בטורי אבן (שם ד"ה בית שמאי) שכתב דמהאי קרא ממעטין אפילו למאן דאמר מע"ש ממון הדיוט הוא, כיון דמסת לישנא דחולין הוא וכמו דמבואר ברש"י בשמעתין (ד"ה מסת), א"כ ממילא מע"ש דקדש קריא רחמנא מומעט מזה, עיי"ש בטורי אבן. וא"כ כיון דמהאי קרא דמסת ילפינן ג"כ דדבר שבחובה באה מן החולין וצריך שיהי' חולין גמורין בלי שום חלות קדושה כלל ומה"ט מומעט נמי מע"ש אף למאן דסובר מע"ש ממון הדיוט הוא, א"כ תקשה, אי נימא דגם במצות שייך האי דינא, למה יהי' יוצאין במע"ש י"ח בפסח, ובאתרוג של מע"ש י"ח בסוכות, אף לחכמים, דהא דבר שבחובה באה מן החולין והאי קודש קריא רחמנא. וכן קשה בסוכה (לה, ב) דהגמרא שקיל וטרי אי דין ממון בעי או היתר אכילה, וכן בתרומה טהורה שם. ועל כלן קשה, כיון דבעינן שיהי' באה מן החולין, כל הטעמים לא יספיקו לצאת י"ח בדבר שאינו חולין.

וע"כ מוכרח דהאי כללא ליתא גבי מצות, וא"כ כל א' על מקומו יבא בשלום, וכמדומה לי שראיות הללו הן ראיות ברורות שאין עליהם תשובה ודו"ק.

ואחר שביררנו בעזה"י להלכה דבמצוה לא שייך כללא הנ"ל, צריך להתיישב בדברי הבאר הגולה שביאר דברי הרמ"א (יו"ד סי' רמט ס"א) שכתב דאין לעשות שום מצוה ממעות מעשר, שהוא משום דכל דבר שבחובה באה מן החולין ומה"ט יצא לחלק שם בין מצוה מחוייבת או לא עיי"ש. וכיון שקבענו במסמרות נטועות דבמצוה לא שייך זאת, צריך לידע טעמו של הרמ"א. אך אתי שפיר, משום דבלאו הכי כבר תפס עליו מרן החתם סופר (יו"ד סי' רלא) וכתב דהבאר הגולה לא כיון יפה בטעמו של הרמ"א, דטעמו לא הוה משום דבר שבחובה באה מן החולין, רק משום דמעות עניים הוא ופורע חובו במעות עניים, וממילא דאף למצוה שאינה מחוייבת לא שרי ליתן ממעות עניים דהא גוזל את העניים, ואין זה ענין כלל להא דבר שבחובה, דשם מדבר בממון גבוה למצוה של גבוה ואינו מקפח בזה לשום ברי', אבל הכא מעות מעשר הוא מעות עניים וע"כ אסור ליתנו לכל דבר מצוה אחרת דגוזל בזה את העניים. ומסיק שם החתם סופר להלכה דזה דוקא אם נהג להפריש סתם אז אין לעשות בו מצוה רק לתתנו לעניים משום דהוא

גרע ממכירי כהונה, ועיין בטו"ז (יו"ד סי' רמט סק"א) בענין זה ודו"ק.

מקום כבר הוכחתי בראיות דבמצוה לא שייך האי כללא, ע"כ שפיר מותר להביא ממנה למצוה כן נראה לי בס"ד.

שוב מצאתי עוד במהר"מ שיק (או"ח סי' שכג ד"ה אלא דלכאורה) שהביא דברי הסדר משנה (הובא לעיל) במה שסובר דגם במצוה אמרינן כל דבר שבחובה אינה באה אלא מן החולין, והשיג עליו ג"כ וכתב דדוקא בקרבן אמרו כן ולא לענין מצוה, והרגיש בהרא"י מהא דפסחים (לח. ב) הכהנים יוצאים בחלה ובתרומה, וכלחמי תודה אם עשאן לעצמו עיי"ש. ושתי המאורות הגדולים הנ"ל יתנו עידיהן שדרכי ב"ה דרך זך וישר כי כיוונתי לילך בדרכיהם כן ידריכני ה' במעגלי צדק ועל מי מנוחות ינהלני נצח סלה ועד אכ"ר.

ועיין מג"א (סי' תרצד סק"א) שהביא בשם השל"ה דאין ליתן מתנות לאביונים ממעות מעשר, וכתב המחצית השקל שם מטעם דפורע חובו ממעות מעשר. ולא כתב הטעם משום דבר שבחובה כו', וע"כ מהטעם שכתבתי דבמצוה לא אמרינן זאת. ואף דבשל"ה גופא (ה' מגילה נר מצוה אות ז) כתב זה הטעם. נראה לי שהוא רק לשון מושאל, אבל עיקר הטעם הוי כמו שכתב המחצית השקל דפורע חובו ממעות עניים, ואתי שפיר הכל בעוה"י. והנראה לפענ"ד בענינים אלו כתבתי.

L

וה' יאיר עיני בתורתו לכוון האמת לאמיתה של תורה ולהוציא כל דין ומשפט של תורה לאורה זכה וברורה אכ"ר

סימן רצב

וחתמתי שמי פ"ק בוסערמין יצ"ו ב' נח תרע"ג לפ"ק

חק' ישכר שלמה טייכטהאל

הוספה בנרות חנוכה

בשולי המכתב

ראיתי בהגהות חכמת שלמה להגאון מהרש"ק ז"ל (סי' תרעא ס"ב) דכתב, אם הדליק בליל א' ב' נרות דיצא, דתוספת על הדבר אינו מזיק בכה"ג, כמ"ש הרמ"א (סי' רסג ס"א) דיכול להוסיף נגד מנין המכוון ובלבד שלא יפחות, וה"ה בזה, עכ"ל.

אחרי מופלג בשנים מצאתי מציאה גדולה אשר הקנה לי ד' אמות של הלכה בתשובת פני יהושע לרבן של ישראל מרן יהושע אבדק"ק קראקא ז"ל (סי' ב) שכתב ממש כדברינו הנ"ל דדוקא בקרבנות אמרו האי כללא דכל דבר שבחובה, והרגיש בכל הראיות שכתבתי ממנחות וחולין, ממש כל דברי כתובים שמה אחת מהן לא נעדר, וב"ה שהנחני בדרך האמת לכוון לדעת תורה מרנא ורבנא הנ"ל אשר נודע בשערים מגדולת תורתו כמבואר בהסכמת שר התורה בעל שו"מ ז"ל. ועיי"ש שכתב עוד דליתא במעות מעשר שלנו שום קדושה והם חולין גמורים ואף קרבנות שאינם באים מן החולין יש להביא מהם, והביא מהטור (ח"מ סי' ריב) דכל הקדש שלנו יש לו דין חולין, ופסק שם דיש ליתן ממעות מעשר על מצות שקונה בביה"כ ולשאר מצות, ואין בזה משום פורע חובו ממעות עניים דהא אינו מחוייב ליתן להם, עיי"ש שהאריך לתת טעם לדבריו.

ולפע"ד יש לפקפק בזה, דבשלמא שם בהדלקת נרות דשבת דעיקר הדלקה הוי משום שלום בית, ורק דיש כונה נוספת כנגד זכור ושמור, אז בהוסיף נרות דמתוסף הנאת שלום בית לא יזיק לן מה שאינו בדיוק כנגד מנין המכוון. דזכור ושמור כיון דלא בא עיקר בשביל זה וגם אף במוסיף לא יגרע כונת זכור ושמור, דאטו זכור ושמור קשור דוקא למנין ב' נרות, הלא אפילו כמה ידליק יאמרו דמחצה לזכור וחצי השני לשמור, ומה שהזכירו מנין ב' נרות כנגד זכור ושמור היינו שעכ"פ לא יגרע פחות מב' כדי שיהי' אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור. וכן במה שכתבו הרא"ש (ר"ה פ"ד סי' ג) ומרדכי (שם רמז חשכ) לענין תוספות פסוקים דאין קפידא בזה, הוא כמו שא"י שם בראש השנה דמעיקר' הכי איתקין דאם רצה יוסיף והכל בכלל ברכה, ואפילו למה דמסיק הרא"ש שם בשם יש שמקשין דכיון דאמרו (שם לב, א) הני כנגד מי, משמע דהוויין דוקא, והביא ראייה מקריאת התורה דאמרו ג"כ כנגד מי (מגילה כג, א) ואעפ"כ מוסיפין (שם כא, א), אלמא דאין קפידא בהוספה. נמי הוי הטעם פשוט משום דהתוספת אינו מגרעה הראשונים, ע"כ אין קפידא בהוספה, אבל הכא בנר חנוכה דניתקן כל יום נגד

וכרי שלא יקשה מדבריו על דברי רבינו החתם סופר שהבאתי בפנים, נראה לי להשוות את דבריהן, דהפנ"י מייירי במעשר שהפריש סתם, משא"כ היכא דנהג מכבר ליתן מעות מעשר רק לעניים, יודה הפנ"י שאסור ליתן מהם לשאר דבר, דודאי על דעת מנהגו הפריש וכבר זכו בהן העניים והן מעות של עניים ולא

21

קדושים

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו וגו'. פירש"י מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל וכו'.

כמו זה הדבר, אשר תדבר אל בני ישראל שהם הבני עלייה, עכ"ד מתוקים מדבש.

והנה ידוע מה שכתבו המפורשים (שבת מישראל סי' א' וסי' ס"ג) דהא דשכר מנוה צהאי עלמא ליכא (קידושין ע"ג), היינו דוקא מה שמחוייב, אבל לא מה שהוא עושה יותר מן החיוב, וכן מבוחר להדיא צמס' צבא קמא (דף ט'): הידור מנוה עד שלישי, ואמרו משמיה דר' זירא עד שלישי משלו, מכאן ואילך משל הקב"ה. ופירש"י משלו, שאינו נפרע לו בחייו, מכאן ואילך מה שמוסיף בהידור היינו יותר מן החיוב, יפרע לו הקב"ה בחיים.

ועם זה יתבאר, דמנוה קדושים תהיו עיקר יסודו לפרוש עצמו מכל"ט שערי היתר וקדש עצמן צמותר לך (יצמות כ). (עיין רמב"ן (ריש פ' וי), אף מה שלא חכרה תורה, והיא לעשות לעצמו גדר וסייג ומשמרת למשמרת לצלתי נגוע אף צקנהו צביעור והדומה לו. ועל כן צמנוה קדושים תהיו יגיע שכר אף בעולם הזה, כי צמה שהאדם עושה יותר מהחיוב, מגיע שכר מנוה אף צהאי עלמא, משום הכי פרשת קדושים תהיו נאמרה בהקהל, אם כי צשאר מנוה משה לחלק ילא צין העם, ליחד הדיצור לצני ישראל צפני עצמו צלשון זה הדבר, ולהמוני עם צפני עצמם צלשון כה, שיהיה על ידי שליח, פן יצבעו שכר חיקף בעולם הזה כנ"ל. אבל צמנוה קדושים, דהוי יותר מן החיוב, ומגיע שכר בעולם הזה, הקהיל כולם כאחד.

ודא שקיים הכחוצ כי קדוש אני ד', ר"ל משה אמר כן והשכינה מדברת מחוך גרונו כאלו אמר, אף דלפי עין הרואה משה אמר כן, אבל הדברים המה כאלו מפי הקב"ה בעצמו, ועל כן הקהיל את כולם,

והנה ליתן טעם מפני מה מנוה עשה זו נאמרה בהקהל יותר משאר מנוה, על פי מ"ש אר"י צישמח משה (ריש פ' מטות) אהא דכתיב צפ' יתרו (ט) כה תאמר לצית יעקב וגו' אתם ראיתם וגו' אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל, כי אחת צמדש (שמו"ר פכ"ג ה' ופ"ח טס) אין ישראל ניזונין אלא בצכות אמונה, ופירשו המפורשים (הוצא צמות יאיר דרוש אור מורה סוף אות ג צסם הגאון הרבי ר' העשיל מקראקא וצלה"ה) דיש להצין מה צדרשו חז"ל (עירובין כג) היום לעשותן (דברים ז יא) ומחר לקבל שכרם, הא הקב"ה שומר תורתו (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג), וכתיב ציומו תתן שכרו (סס כד טו). ותירצו משום דחרי"א [מנוה] מפי משה צמעו והוי על ידי שליח, ואינו עובר צבל חלין (חז"מ סי' של"ט ס"ו), אבל השתים צשמעו מפי הגבורה (מכות כד), והן יסוד האמונה, מגיע שכר בעולם הזה. וידוע (ילקוט רמז השפ"ה) כי כל הצביאים התנבאו צכה, מוסיף עליהם משה שהתנבא צזה הדבר (במדבר ל ט), ואם כן צעם שהתנבא צכה צדיצור של עצמו, הוי על ידי שליח, אבל צעת שאמר זה הדבר ששכינה מדברת מחוך גרונו (והער ח"ג ז. לכה), זה הוי ממש על ידי הקב"ה כביכול. וקיי"ל לענין צל חלין, צבעו עובר, לא צבעו אינו עובר (חז"מ סי' של"ט ס"ו). ולפי"ז להמוני עם אמר משה צלשון כה על ידי שליח, משום דזה הדבר הוי על ידי הקב"ה, ומגיע שכר בעולם הזה אם יצבעו, ולא ישאר להם לעולם הבא. אבל לצני עליה צבודאי לא יצבעו שכתן חיקף, שלא להחליף עולם עובר בעולם עומד, אמר להם צלשון זה הדבר, ואי דהוי על ידי הקב"ה, הא לא צבעו אינו עובר צבל חלין. וז"ש כה תאמר לצית יעקב, היינו לפחותי ערך צכה. "אלה" הדברים, דהוי

הרב"ה ר' א"מ צב. צ. אלקוים צציה
 אילין ור"מ צק"ק סימא
 יוצא למען צב גמאבו
 הרב"ה ר' א"מ אילי צציה צציה

לפני ד' בחורב צעמ קבלת המורה, וקדמנו נעשה לנשמע ולכן אמר הכתוב קדשים תהיו מעצמינו מחלה, ואחר כך יצא אלינו אתערותא דלעילא. ו"ש אחר כך מדענו כי קדוש אני ד', אחר כך יהיה קדושתינו מלמעלה לקדש אותנו. ו"ש המדרש הה"ד ישלח עזרך מקודש היינו באופן זה אם לנו מקדשים עצמינו מחלה, אחר כך ישלח ד' עזרתינו מלמעלה לקדש אותנו.

*

קדושים תהיו כי קדוש אני ד'. וצמדרש ילקוט (ילקוט ש רמו מ"ד) זה שאמר הכתוב ואחס הדבקים בד' וגו' (דברים ד ד). נקרא קדוש, וקרא לישראל קדושים.

יתבאר על פי מ"ש א"ז ז"ל ציטמה משה (פ' אחרי) עה"פ (יה ד) את משפטי תעשו וגו' אני ה' אלתיכם, דהנה אמרו רז"ל (ויק"ר פכ"ד ו) כל מקום שאתה מולא גדר ערוה אתה מולא קדושה, ויש להבין הל"א אמרינן בכל המלות אשר קדשו צמלותיו. רק הענין דאית קדושה צהשתלשלות רחוקה ואין נרגש, ואית קדושה נרגשת, והנה מי שבא דבר עבירה לידו ומתגבר על יצרו ועומד צנסיון, וצפרט אם מוסר נפשו על הדבר, רוח קדושה לצשחו, וכמו שמצינו צמס' שבח (דף נו:) צנתן דליעותא. והנה צעבודה זרה וגילוי עריות וספיכות דמים צריך למסור נפשו עליהם (פנהדין ע"ד) והיינו אתה מולא דייקא שהוא קדושה נרגשת. ו"ש את משפטי תעשו, צלי שום תנאי, אפילו למות על ידם דהיינו גדר ערוה האמור צפרשה, אז אני ד' "אלתיכם" שמייחד שמו יצרך עליו, עכ"ד.

וז"ה שאמר הכתוב קדשים תהיו, ופירש"י הוי פרושין מן העריות, שכל מקום שאתה מולא גדר ערוה אתה מולא קדושה, ר"ל כנ"ל שהקדושה תהא נרגשת לכן אני ד' "אלתיכם", שמייחד שמו יצרך עליו, ואת מרגישים הקדושה. וזה שאמר הכתוב ואחס הדבקים

כיון דעל ידי מלות עשה זו יגיע שכל בעולם הזה, כמו שנלטו מפי הקב"ה צעלמו וצכבודו, והבן.

L

*

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני ד'. צמדרש (ויק"ר פכ"ד ג) הה"ד ישלח עזרך מקודש וגו' (מהלים כ ג).

יתבאר על דרך שכתב האור החיים הטעם שכלל לומר ואמרת, על פי מה שאמרו ז"ל (ויק"ר פכ"ד ה) דפרשה זו רוב גופי תורה תלוין בה, לזה עשה בה גם כן כסדר נתינת התורה שדבר בה רכות וקשות, כה תאמר וגו' ותגיד לצני ישראל וגו' (שמות יב ג), ועל כן אמר דבר לשון קושי, ואמרת לשון רכה, עכ"ל.

והנה פרשתי מה שאמרו ישראל נעשה ונשמע (שם כד ו), והקדימו נעשה לנשמע, על פי דברי הטור"ז (צאו"ח סי' א' סק"ג) לפרש דברי הטור אני מעורר את השחר ואין השחר מעורר אותי (ירושלמי צרכות פ"א ה"א), דהנה יש צ' מיני התעוררות, מחלה מתעורר מלמטה ואחר כך בא עליו התעוררות העליון לסייע לו, ועל זה שיבת דוד את עצמו שהיה צמעלה כל כך שהתעוררות שלו מלמטה אין צריך לסיוע התעוררות שלמעלה, ועל כן אמר אני מעורר השחר, ומעלה הזאת אינה אלא לדוד וכיוצא בו, עכ"ד. ובה י"ל דישראל הקדימו נעשה לנשמע, ר"ל שקבלו עליהם אשר התעוררות שלהם יצא אליהם מעצמם מחלה מלמטה, ואחר כך יצא אליהם התעוררות העליון לסייע להם, והיינו שאמרו נעשה מעצמינו מקודש, ואחר כך ונשמע התעוררות העליון (כי על אתערותא דלעילא שייך לשון שמיטה, כי הוא כמו שמיטה דהוא רק אור רוחני כמוצן), (ועיין מ"ש צפ' ויקרא (ד"ה א"י נבאר, וצדושים לתג השעועות אות ה)).

וז"ה שאמר הכתוב קדושים תהיו כי קדוש אני ד', היינו כיון שצפרשה זו רוב גופי תורה תלוין בה, ועל כן הזהיר הכתוב כאן לזכור את יום אשר עמדנו